

Asia: VN/5035/2018

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta

Yleistä

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta. VANE on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen (SopS 27/2016; vammaisyleissopimus) kansallinen koordinaatiomekanismi. VANE ottaa lausunnossaan kantaa asiaan vammaisyleissopimuksen velvoitteiden näkökulmasta.

Huomiot esityksestä

Ehdotettu tehtävienjakolaki sisältäisi nykyistä kattavammat säännökset ylimpien laillisuusvalvojen tehtävienjaon perusteista. Tehtävienjako ehdotetaan toteutettavaksi laajentamalla sekä nykyistä viranomaisiin pohjautuvaa, että asiaperusteista tehtävienjakoa. Lisäksi otettaisiin käyttöön kokonaan uusia, valvonnan näkökulmaan pohjautuvia jakoperusteita. Lakiin ehdotetaan otettavaksi myös nykyistä täsmällisemmät säännökset asioiden keskinäisestä siirtämisestä ja ylimpien laillisuusvalvojen välisestä tietojenvaihdosta.

Tehtävienjakolaissa ehdotetaan huomioitavaksi oikeusasiamiehen erityistehtävä asioissa, jotka koskevat YK:n vammaisyleissopimuksessa ja sen valinnaisessa pöytäkirjassa tarkoitetun kansallisen riippumattoman valvontarakenteen tehtäviä. Kyse on yleissopimukseen perustuvasta ja oikeusasiamiehelle jo nykyisin kuuluvasta erityistehtävästä.

Esityksessä vammaisten henkilöiden oikeuksien turvaamista koskevat asiat ehdotetaan keskitettäväksi oikeusasiamiehen kansliaan. Esityksellä ei olisi vaikutusta ylimpien laillisuusvalvojen toimivaltaan, vaan tehtävien jakaminen olisi vastaisuudessakin ainoastaan ensisijainen toimintatapa. Molemmille laillisuusvalvojalle voisi siten kannella entiseen tapaan. Tavoitteena kuitenkin on, että ehdotetun tehtävienjaon piiriin kuuluvat asiat osoitetaan toiselle laillisuusvalvojalle aina, kun siitä voidaan arvioida olevan hyötyä työn tuottavuuden, asiantuntemuksen kehittämisen ja laillisuusvalvonnan työnjaon selkeyden kannalta.

Esityksessä on todettu, että vammaiskysymyksissä on lisäksi erityisiä horisontaalisia asioita, kuten esteettömyys ja kohtuulliset mukautukset, jotka läpäisevät hallinnon ja joita ei ole tarkoitus jakaa laillisuusvalvojen kesken. On hyvä huomioida, että siten jatkossakin vammaisten henkilöiden kannalta keskeisiä asioita on ja tulee olla molempien laillisuusvalvojen käsiteltävänä keskittämisestä huolimatta.

VANE kannattaa esitystä ja pitää sitä vammaisten henkilöiden oikeuksien kannalta tarkoituksenmukaisena. Kuten esityksessäkin todettu, esitys perustuu virastojen olemassa olevaan erityisasiantuntemukseen. Esitetty uusi työnjako mahdollistaisi erityisasiantuntemuksen kehittämisen ja vahvistamisen.

Vammaisyleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan tarkoittaman itsenäisen ja riippumattoman rakenteen tehtävistä huolehtivat Suomessa eduskunnan oikeusasiamies, Ihmisoikeuskeskus ja sen ihmisoikeusvaltuuskunta, jotka muodostavat kansallisen ihmisoikeusinstituution. Rakenteen tehtävänä on edistää, suojella ja seurata yleissopimuksen täytäntöönpanoa. Vammaisyleissopimuksen 33 artiklan 3 kohdan mukaan vammaiset henkilöt ja vammaisjärjestöt on osallistettava seurantamenettelyyn täysimääräisesti.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan hyväksymisestä (HE 284/2014) todetaan: ”Ihmisoikeuskeskus ja ihmisoikeusvaltuuskunta osallistavat vammaisia henkilöitä ja heitä edustavia järjestöjä esimerkiksi valtuuskunnan alaisen vammaisjaoston puitteissa. Eduskunnan oikeusasiamies ja Ihmisoikeuskeskus osallistavat vammaisia henkilöitä ja heitä edustavia järjestöjä artiklan 3 kohdan tarkoittamalla tavalla muun muassa kuulemalla heitä. Lisäksi eduskunnan oikeusasiamies mahdollistaa heidän osallistumisensa asiantuntijoina tarkastuksille, kuten eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 1 a luvun 11 g §:ssä on säädetty.”

VANE pitää tärkeänä, että tämä osallistamisvelvoite toteutuu tarkoituksenmukaisella tavalla molempien virastojen työssä käsiteltäessä vammaisia henkilöitä koskevia asioita. Ihmisoikeusvaltuuskunnan alaisuudessa toimivan pysyvän vammaisjaoston, vammaisten ihmisoikeuskomitea VIOK:in, ja vammaisjärjestöjen rooli on tässä keskeinen ja osaltaan täydentää ylimpien laillisuusvalvojien erityisasiantuntemusta.

VANE pitää myös tärkeänä, että molempien virastojen riittävät resurssit turvataan ja niiden riittävyttä tarkastellaan tehtävänjaon muutosten astuttua voimaan.

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta

puheenjohtaja Jaana Huhta

erityisasiantuntija Tea Hoffrén

Hoffrén Tea
Sosiaali- ja terveysministeriö - Vammaisten henkilöiden oikeuksien
neuvottelukunta